

AZ ILLETŐ BÁCSI

(vázlat egy jövőben
kibontakozó, indi-
rektebb, elferdí-
tettebb, szerteága-
zóbb, epizódokban
gazdagabb, egyszó-
val: komplikáltabb
epikus alkotáshoz)

BALÁZS ATTILA

A Kuzmanec annak a Balázs lánynak udvarolt, aki külföldre távozott, hogy a Keszthely melletti Hévíz sötéten csillogó vizébe mártogassa puha, fehér idomait, szerelme, G. József, női fodrász, irányításával a Festetics-kastélyban gyönyörködjön — gróf Festetics Györgynek, az okszerű gazdálkodás egyik legnagyobb hatású úttörőjének egykori rezidenciájában —, s egyszer, ellenőrizetlen állítása szerint szürke hajóval körülutazza a Balatont. G. Józsefnek nem adatott meg, hogy sokáig éljen, ezért, mintha érezte volna a korai hívást, lázasan dolgozott: olyan ügyesen, oly kifinomultan épített a pihés nyakakra légies hajkoronákat, ondolált, tupírozott, parfümözött, művelt csodákat a különböző regenerátorok egyes alkalmazásával, hogy dicséretesen jövedelmező hírnévre tett szert. Megifjította az őszülő hajakat visszavarázsolva ifjúkori színüket és fényüket, de nemcsak fodrász, kozmetikus lévén mindezek tetejében még bámulatosan szép eredményeket ért el kinyomkodva a mitesszereket, pakolva, púderozva, eltüntetve minden szépséghibát, csúfító bőrtisztátlanságot, habfehérré, bársonypuhává és bársonyfényűvé varázsolva a szépséget áhító, szépség után sóvárgó arcokat — ördögös keze volt. Ideges ujjai közt örökösen égő cigarettát

szorongatva rakta félre céltudatosan a pénzt, hogy aztán, egy szép napon, kis vagyona bizonyos részét élettársa, az egykori Balázs lány megrökönyödésére szerencsejátékba fektesse. A nyerést, ahogy magyarázta, nem bírta a véletlenre: hatalmas pókot fogott valahol, azt futtatta végig az ezüstcsíkos sorsjegyeken ceruzával jelölve meg a meglepetésében kissé srégen trappoló, diagonálisan kocogó szőrös nyolclábú mozgási pályáját. A szerencsepók a lottériás asztalka szélére érve hirtelen leereszkedett vékony zsinégén a földre, és eltűnt, de ez már nem is lényeges. József megvette a megjelölt köteg szelvényeket. A pénzen takaros kis házat vásárolt a Hársfalvi utcában, bámulatos rózsalugassal, melynek gondozását apósára bízta, az öreg, nyugalmazott Balázs Mihályra, aki nyugdíjazása előtt hentes volt Pesten, pontosabban Budán, s akkora bajsza volt, mint az újvidéki Mrgónak, kinek meghökkenető szőrcsimbókja szinte külön életet élt, köszönve talán annak is, hogy sűrűn kenegette sörrel. Az öregnek volt egy csintalan kutyája, amely a *hol a pipa?* kérdésre megkereste a puha ágyások közé szúrt, büdös csibukot, amit az öreg Balázs aztán gondosan kitisztított ilymód szaporítva teendőit. Egyszer aztán, minden előzetes figyelmeztetés nélkül, minket is meghívtak. Horgoson órák hosszat vártunk a kopott vicinálisra, s már nem is tudom, hogy kerültünk Budapestre, ahonnan elcsigázva érkezünk meg a Balaton partjára: a végtelen, áttekinthetetlen, sűrű nádas engem egy cseppet sem emlékeztetett a tengerre, jócskán le is hangolt, szinte belevert a földbe. Tenger és nádas nem fért össze kemény koponyámban: A *hol a pipa?* dobott fel ismét, úgyhogy aztán vidáman úszkáltam a sötét gyógyvízben, a hatalmas tündérrózsák közelében. Abban a vízben, ami úgy nézett ki távolról, mint a kőolaj, színes kis tutajokkal a hátán; még inkább hasonlított a kép Irma néni selyem nyári ruhájára, arra a koromfeketére — azokkal a feledhetetlen rózsaszín mintákkal, kétoldali hasítással.

— Irma csak a hexensusszától akart megszabadulni, s lám, mi történt vele — viccelődött hangosan G. József, a dinamikus fodrász.

— Ugyan már, folyton ingerel! Nincs benne egy csepp tisztelet se.

Irma néni gömbölyű teste valami külön, kifürkészhetetlen törvénynek engedelmessé válnak, hömpölygött a vízben, lüktetett, összezugorodott és kiterjedt, könnyedén változtatva helyet és formát, míg én elbűvölten figyeltem a víz alatt a lenyűgöző mutatványt

(akkor még nem is sejtettem, hogy sok év múlva valahol, a tengeren túl, ahol le kell fékezned, hogy bele ne zuhanj a partalan óceánba, valami hasonlóan megismételhetetlenben lesz egyszer részem): Irma néni lubickolt, én meg, átadva magam a csodálatos látványnak, küzdöttem a víz felfelé taszító erejével akkor még sovány, inas karjaimmal — szőrösségüket néha nagyon szégyelltem, cseppet sem tartva esztikusabbnak őket a szerencsepók lábainál! Akkor még cingár voltam és igénytelen, de most veszélyesen gyorsodom, addig dagadok, míg szét nem feszítem az ablakkeretet vagy jómagam ketté nem hasadok fenyegetőzve — de ez villanásnyi kitérő csupán, ezért evezzünk csak vissza a főág sodrába: tehát, én lefelé igyekeztem teljes erőmmel, a mélybe, fiatalon, mohón és vakmerően, míg a női fodrász körüllebegte Irmát felfelé paskolva, a felszín felé terelve a hordónyi, fluktuáló masszát. Testük néha összeért, összefonódott, József fekete fürdőnadrágja bele-szúródott Irmába, aki egyetlen jajszó nélkül, kacagva fogadta a tolakodást, hogy a következő pillanatban nagyokat sikoltva taszítsa el magától támadóját, s szökéssel próbálkozva spriccelje a vizet tömpe lábujjaival üldözője szemébe, akit ez, úgy vettem észre, valójában ingerelt, ahelyett, hogy elriasztotta volna, harci kedvét lankasztva visszavonulásra készítené. Volt valami ezekben a lábujjakban, amiket Irma néni örökké bordóra festett, nem várva meg, hogy a régi máz megrepedezzen a kerekded körmökön. Emlékszem, itt figyeltem fel az acetone átható szagára, mivel édesanyám, annak ellenére, hogy sokat foglalkozott önmagával, a körmet ritkán festette. Az acetone szagára, ami a későbbiekben, évek hosszú során oly meglepően kapcsolódott össze az origano illatával fokozatosan kiterjedő, robbanásszerűen polarizálódó, már-már szét-hulló tudatomban. Volt valami ezekben a lekerekített, tömör lábujjakban, ami arra csábított, hogy beléjük harapjak, klikkerezsek velük, mint azokkal a gumigolyókkal, amiket — apám felvilágosítása szerint — szavazásra használtak egykor, amikor a felejtetetlenül véres káosz után helyreállt a rend. Alélton tántorogtam ki a vízből, hogy a cifra korlátba kapaszkodva még egy pillantást vessek hátra, erre az őrzítően dundi vízi teremtségre, erre az önfeledten csapkodó, cuppogó, óriás medúzára; az esztét veszttette vízi babuin és e vadul pancsoló, vonzva taszító, érzéken nedves kocára, aztán elsötétült előttem minden.

Vannak kutyák, amelyek tekintet nélkül bármire, futnak a labda után, míg vannak, amelyek nem. Ezeket a laikusok butáknak tart-

ják, csökkent értelműeknek, esetleg lustáknak, míg a szakértők szilárd jellemnek, egyéniségnek. A Mihály bácsi kutyája erről mit sem tudva loholt a szoknyamintás udvaron, ahol minden kibomló, húsos szíromzatú virág Irma nőiségét példázva csábított arra, hogy letépd őket, s a hatalmas csokrot magadhoz szorítva belefúrd arcod a szirmok rengetegébe, gyönyörtől fátyolos tekintettel rángj, vonalogj, kiált fel a tühegyessé módosult levelek kízó szúrására! A kutya MINDENKOR ott volt az öreg, nyugalmazott hentes nyomában, élénk szemével fürkészve arcát, ott ült előtte szolgálatkészen meg-megcsóválva farkát, szinte olvasva gazdája gondolatát.

A Kuzmanec a Mrgo hentesüzletét vette át, köszönve annak, hogy a Mrgo azon ritka emberek közé tartozott, akik valami ellenállhatatlan vágy által vezérelve hagytak itt csapot-papot, s tértek vissza áthághatatlan hegykoszorúk övezte szülőföldjükre. Az új, semmilyen oklevéllel nem rendelkező hentest gyanakvással fogadták, főleg az idősebbek, talán nem is alaptalanul, mert, legyünk őszinték, ez a Kuzmanec mindenre hasonlított, csak nem a rózsaszín, vörös, helyenként igen csontos és helyenként igen zsíros, mócsingos húscsapatok szakavatott, erélyes kezelőjére, igazságos elosztójára. Inkább ács volt, nem is ács, egy kis rímeléssel mondanám, hogy barkács: asztalos, piktör és villanyszerelő, aki akkora előszeretettel ücsörgött a kétágú létrán halkán füttyörészve, az *ezüstös holdsugár* dallamára erőteljesen rögtönözve, mint amekkora elégedettséggel szemlélte a bevezetett áramra kapcsolt égő szétáradó, minden sötét zugot betöltő fényét. Amolyan ünmögliheszahét nem ismerő ezermester volt valójában, aki ki tudja, miért vállalta a lényegesen kevesebb invenciót igénylő mészárszéki állást. Valószínűleg anyagi okokból, hiszen így is jutott elég ideje szintén gyümölcsöző kedvteléseire: miután megmosta véres kezét a kora délutáni órákban és asztalhoz ülve — a közeli raktárban bérelt szobácskájában — elfogyasztotta krumplipaprikását, s miután aludt egy sort, sosem többet fél óránál, újult erővel vetette rá magát valamelyik félkész remekművére — terepre csak öt óra után szállt ki. Hogy miért vállalta a henteséget? A válasz kézenfekvő: volt a henteségben valami kihívás, aminek nem tudott ellenállni. A kihívás nem más, mint a fanyelű kés villanása és a semmivel sem tompább bárd csattogása. Kuzmanec úgy használta azokat, hogy ettől égnek állt az ember haja: magad előtt láttad a kéz véres csonkjára bámuló vagy hörögve kirohanó sebesültet, a félig felszeletelt karaj

közt véresen rángó, lecsattintott ujjakat, de sosem történt semmi, semmi ilyesmi: Kuzmanec elégedetten nyújtotta át a gondosan egymásra rakogatott, s még nagyobb műgonddal becsomagolt szeleteket, amik gyönyörű, szaftos harapnivalókká sülték otthon. (A csontokat átdobáltuk a szomszéd kutyájának.)

— Na, ez is le fog nyomorodni rövidesen — mondogatta Irma, míg köztünk élt, s reggelenként eljárt a mészárszékre. Irma néni- nek — nem tudom, nénizzem-e, hiszen, ha eddig nem derült ki, meg-megremegő hangom frekvenciája el nem árulta, visszaparancsolhatatlan impulzusaim le nem rántották a leplet róla, érzelmi kitörésemet kanalizálni igyekezőn áradásomat a rózsa szellőző kelyhének könnyen kitapintható szimbólumába ágyazva önmagam el nem árultam volna, első szerelmem volt, akinek első igazán kéjes álmaimat köszönhetem, aki erről mit sem tudott, vagy tudott? a minden hájjal megkent, felfújt és kibélelt kurvája, első titkos mámoraim boroshordója, körvonalazódó vágyaim puha, női célpontja, első fájdalmaim okozója, illatos őrjítóm! — tehát, Irmának volt valami idegzsábája vagy mifenéje, ami sűrűn elővette, rendszerint a tél beálltával, ilyenkor sietve összepakolt, és felutazott Budapestre, ahol felkereste apját az Ezredes vagy épp a Fácán utcában? nem is tudom már. Szóval, ott jól megpakolta magát forinttal.

— Apámnak nem is áll rosszul a szénája. Ravasz ez az öreg Mihály! A jéghegyen is azon törné a fejét, hogy...

Mire a fakutyákat, a befagyott Balaton sürge vitorlásait kitolták a jégre és a fiatalok korcsolyát csatolva, csőre töltve iringáltak a parti szálló előtt, Irma már ott volt köztük, valószínűleg kínzó zsábájáról is mefeledkezve. Ilyenkor Kuzmanec még hajmeresztőbben vagdosta a karajt idegességében. Első csókjuk áprilisban történt, amikor az idő minden logikát mellőzve alakul, boldogját járattva az emberekkel, akik maguk is tébolyultan vetik alá magukat pezsdülő vérük akaratainak, őrjögve vetik be magukat a zöldellő erdőbe az áprilisi szüzek kacér, el-elmosódó nyomában akár egyetlen hívó szóra, ami lehet, hogy nem is az, de ők annak vélik, annak akarják tudni, így akaratum erejével azzá is lesz. Futnak dühödő szatírok lépteivel egyre mélyebbre, hogy amikor a mámor szertefoszlik, ott álljanak egyetlen ingben, mint valami pöndölyben, megbecstelenítve, kifosztva, szomorúan csüngő, maszatos fityijükkel — s azt sem tudják, merre induljanak. Szökőév volt az az év, s ez oly egyértelműen vetítette előre az elkö-

vetkezőket, mintegy anticipálva a sors tragikus fordulatát, hogy ma sem tudom, miért nem vettem időben észre. Persze, ezt nem azért mondom, mintha tehettem volna bármit is. Szóval, volt ott egy nagy hársfa, ma is áll, annak a kis átjárónak a kezdetén, amely a nagy matematikusról, Ruder Boškovičről elnevezett utcát köti össze a főúttal. Most a kórházi látogatók keresnek lombjai alatt megkönnyebbülést, de valamikor körül volt kerítve ez a céda fa, egy tágas udvar büszkesége volt. Itt találkozott Néritész Afroditével, akinek öröme telt benne egy ideig, az azték legenda szerint itt pillantott bele Megzeixicitli Oppomena mély, hollófeke szemébe — itt találkozott az ifjú Werther orvosolhatatlan betegségével! A mészárszék és a raktár közt, ahol óriási hordókban állt a sör, amit a Mrgo meghagyott. Akkoriban még nem nagyon szerettem kesernyés íze miatt, de habzókézségét már akkor csodáltam. Ez a Kuzmanec úgy csókolt, hogy én még olyant nem láttam: mint egy esőkabátos boa (constrictor), úgy tekeredett Irma testére, nyelvét a nő szájába srófolva. A kegyetlen öleléstől Irma olyan alakot öltött, mint a dunyha, amikor az ember lefekvés előtt magához szorítva cipeli át az egyik szobából a másikba. A játékba belefeledkezett férfi térdét a nő combjai közé ékelve húzta azt egyre feljebb, amitől Irma a partnere erős lihegéséből, hangos zakatolásából is könnyen kiszűrhető nyöszörgést bocsátott ki magából. Emlékszem, csaknem elborult elmével feküdtem aznap este le, s ahogy se jött álom a szememre, végül — kínjaim közepette — valami szaggatott, gyötrelmes imába kezdtem, melynek egyetlen állandóan visszatérő, minden porcikámban doboló gondolata volt:

*Uram, add, hogy én ezt az Irmát egyszer
elragadjam.*

*Hogy fülét megcsipkedjem,
Hogy körmöm belevájjam,
Hogy nyakára lépve
Ezt az Irmát egyszer*

kifürkésszem, uram!

(Uram?)

Aztán ordítottam. Röviden összegezve: félelmünk nem volt alaptalan, Irma egy szép napon nem jött vissza. Kuzmanec fájdalmában teljesen rendetlenül kerékpározott le-föl a városban, lerongyolódva, borotvátlanul. Azelőtt csiptetővel fogta össze bokáját-

nál a pantalló végét, hogy össze ne kenje, be ne mocskolja legújabb nadrágját az olajos lánc, most rá se hederített, egyetlen lépést nem tett ennek irányába. Mint valami hibbant perpetuum mobile karikázott az utcák kövezetén. Lehet, azt remélte, hogy valamelyik hirdetőtábla csalfa árnyékában megpillantja Irmáját, de az az Irma, akit ő keresett, az már nem létezett, mert valójában nem is létezett soha. Vagy mondjam úgy, hogy ne banalizáljuk a dolgot, mert mi is tévedhetünk, de még inkább azért, mert ebben az irányban abszolúte nincs mit keresnünk: egyszerűen fizikailag máshol létezett. Önmagát áltatta ez a hentes? Vajon hívta-e valaha is Irma, hogy kofferjeit megragadva kísérje el, nem az állomásra, hanem Hévízre, a fekete, selymes gyógyvízbe, melybe ő minden télen oly következetes gyönyörűséggel mártogatja fehér idomait? Ő, Irma, a szerelem istennője, nagy I-vel. Szentül meg vagyok győződve arról, hogy voltak olyan pillanatai, amikor ama híres Botticelli-festmény központi alakjának, alabástrombőrű modelljének képzelte magát. Ennyi talán elég is lenne a Kuzmanec esetével kapcsolatban, mely annyira tipikus, hogy megkülönböztetettebb figyelmet nem is érdemel, mégis időzzünk el még egy kicsit ezen a ponton, ugyanis adós vagyok a címadó mozzanattal. Elmondom ezt is, hogy semmi se maradjon megvilágítatlan. Kuzmanec a rádiót jött megjavítani még Irma távozása előtt, amikor összetalálkozott négyéves unokahúgommal, aki édesanyjával együtt épp akkor vendégeskedett nálunk. A kislány barátságos közeledésére Kuzmanec megmutatta neki a csavarhúzóit. Kicsiny húgom el volt ragadtatva, a szikár idegen egyből megnyerte a tetszését. Az tetszett neki a legjobban, hogy ennyi csavarhúzót láthat egy helyen, szinte mindegyik egyforma és mégse ugyanolyan, az egyik kicsi, a másik nagy. Erre aludt is egyet-kettőt, hanem aztán, az unatkozás valamelyik nehezen elviselhető percében a lehető legösszintebben, már-már követelőzően tört ki belőle:

— Mikor jön már megint az Illető bácsit?!

Mondanom se kell, sosem jöttem rá, ki nevezhette a kislány előtt illetőnek a Kuzmanecet, pedig egy megoldás szinte tolakodóan kínálkozik: nem más, mint maga az anyja.

A külső kényszerek közül az idő kényszere a legelhesgethetőbb, a legképlekenyebb, a legösszegyúrhatóbb és a legkinyújthatóbb, ezért ugorjunk most egy pár évet, közben tegyünk úgy, mintha

ott folytatnánk, a kronológia ama lépcsőfokán, amikor a vízből kilépve, a fürdő cifra korlátjába kapaszkodva, a megerőltető bűvárkodás és a meleg víz hatására elájultam. (Az imént, persze, amikor a képlékeny időről beszéltem, nem arra a könyörtelenül visszafordíthatatlan, megfellebezhetetlen, a visszacsinálhatatlanságot magában foglaló időre gondoltam, csupán annak az összetört tükörképére.) Mindenki, aki igazán volt gyermek, az tudja, hogy az épülő házakban a legérdekfeszítőbb játszani, főleg, ha emeletes a ház, s a lyuk alatt, amibe csak később illesztik a keretet, van egy nagyobb homokrakás. A hiba csupán az volt, hogy a nadrágom szára megakadt egy kiálló kampóban, ami engem megfordított a levegőben úgy, hogy a fejemre érkeztem a homokrakás mellé — a legegyszerűbb, legadekvátabb kifejezés erre az, hogy: fejre estem. Ki lehet a megmondhatója annak, hogy mekkora károsodás ért ezzel, kivéve sűrűn jelentkező nyakszirttájéki fájdalomaimat, amit kissé talán ennek az eseménynek a számlájára is írhatok. Nos, következik az ébredés, egy másfajta ébredés, mint a reggeli eszmélés, mégis szinte ugyanaz azzal, hogy itt körülményesebben állnak össze a tegnapok, nehezebben ragadja meg az ember az elszakadt szálakat, nehezebben fűzi be a tübe a tudat kicsúszott, rojtos fonalát, nem beszélve arról, hogy az idő — most már mindig ez kerül az utamba! — kis szeletkéje végérvényesen kihullik emlékezetedből. Másoktól értesülsz, hogy nem sok reménnyel kecsegtettél, hogy édesanyád már majdnem el is siratott, s akkor berzenkedve süllyedsz vissza a kómába, mintegy visszazárkózva oda, ahol nem érhetnek külső inzultusok, nem háborgathat senki, abszolúte senki se férközhet hozzád, nem rohanhat le első-sorban önmagával szemben kritikátlanul, elfogultan. Utána újabb eszmélés következik, ismét csigalassan állnak össze a dolgok, rádöbbsz, hogy itthon vagy — s egy puha, meleg kéz nehezedik a homlokodra. Ráismersz édesanyád hangjára, de a kéz, az valahogy nem az övé. Aztán a kéz eltávolodik, s te kétségbeesetten tartanád vissza, mert ráismertél a női hónalj és az illatszer eme téveszthetetlen kombinációjára, de nem bírsz mozdulni, s a szád is csak hangtalan rándul, míg a szoknyák elsuhannak előtted a félhomályban. Egy idő múlva hallod a fiók csikordulását, az albumok zizegését, s akkor újra édesanyád:

— Tudod-e, ki ez?

A halk nyerítés inkább a meglepődés következménye, mint felindulásé:

— Hiszen ez a Kuzmanec! milyen egy randa biciklije volt!

Majd egy évtized múlt el, s magára maradt a kutya, mert egyszer mindenkinek meg kell halnia, de még inkább azért, mert mindenki elhalálozik körülötted, akit szeretsz — ennek a törvénynek engedelmeskedve feküdt le a zászlós farkú eb is a lugasok alá, de nem jött álom megfáradt szemére. Nem is tudom, miért buktam le ILYEN mélyre, hogy mindezt felhozzam, hogy kézen fogva vezessem elő a ma már megkopott szépségű Irmát, aki nem fogad vendégeket, élete valószínűleg hasonlít az imént említett kómára. Lehet, hogy a *hol a pipa?* kérdésének ingerlő parancsára cselekedtem, tettem, amit tettem, tettem oda, ahová tettem. Lehet, hogy az a nyolc-kilenc dödölle a felelős, amiket vereső nekibuzdulásom előtt kapkodtam be — Proust piskótája vagy mifene? Mindenesetre feleségemnek, barátomnak, gondozómnak és gyermekemnek, a gombóc készítőjének, egyszóval: neki, neki már rég tartoztam ezzel a — VALLOMÁSSAL.

Szerelmem!

Mióta elmentél, elhagytál bennünket, kerékpárunkat és engem, a napok lassan vonulnak el teljes semmitmondóságukban, sorakoznak csendesen. Egy reménytelenül vegetáló utolsó szavai ezek, élete lassú, eseménytelen közeledés afelé, amitől ösztönösen mindannyian olyannyira irtózunk.

Oszkár